

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 9 lipca 2020 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 93/13/EWG – Umowa kredytu konsumenckiego – Umowa w pełni wykonana – Stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunków umowy – Powództwo o zwrot kwot nienależnie zapłaconych na podstawie nieuczciwego warunku umowy – Środki prawne – Powództwo podlegające wytoczeniu na podstawie przepisów ogólnych i dotyczące roszczenia, w stosunku do którego obowiązuje termin przedawnienia – Powództwo podlegające wytoczeniu na podstawie przepisów ogólnych i dotyczące roszczenia o charakterze osobistym i majątkowym, w stosunku do którego obowiązuje termin przedawnienia – Moment rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia – Obiektywna chwila powzięcia przez konsumenta wiedzy o istnieniu nieuczciwego warunku

W sprawach połączonych C-698/18 i C-699/18

mających za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Tribunalul Specializat Mureș (wyspecjalizowany sąd w Maruszy, Rumunia) postanowieniem z dnia 12 czerwca 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 7 listopada 2018 r., w postępowaniu:

SC Raiffeisen Bank SA

przeciwko

JB (C-698/18),

i

BRD Groupe Société Générale SA

przeciwko

KC (C-699/18),

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: M. Vilaras, prezes izby, S. Rodin (sprawozdawca), D. Šváby, K. J rim e i N. Pi arra, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Szpunar,

sekretarz: R. Schiano, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 12 grudnia 2019 r.,

* Język postępowania: rumuński.

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu SC Raiffeisen Bank SA – V. Stoica, M.-B. Popescu i D.S. Bogdan, avocati,
- w imieniu BRD Groupe Société Générale SA – M. Siliște, consilier juridic, oraz S. Olaru, M. Ceaușescu i O. Partenie, avocate,
- w imieniu KC – L.B. Luntraru, avocată,
- w imieniu rządu rumuńskiego – początkowo C.R. Canțăr, E. Gane, A. Wellman i L. Lițu, a następnie – E. Gane, A. Wellman i L. Lițu, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek, J. Vlácil oraz L. Dvořáková, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu portugalskiego – L. Inez Fernandes, T. Paixão, P. Barros da Costa oraz C. Farto, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – N. Ruiz García oraz C. Gheorghiu, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 5 marca 2020 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 2 lit. b), art. 6 ust. 1 oraz art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 2, s. 288), a także zasad równoważności, skuteczności i pewności prawa.
- 2 Wnioski te zostały złożone w ramach sporów, po pierwsze, między SC Raiffeisen Bank SA (zwanym dalej „Raiffeisen Bank”) a JB, oraz po drugie, między BRD Groupe Société Générale SA (zwaną dalej „Société Générale”) a KC, w przedmiocie nieuczciwego charakteru niektórych warunków umów kredytu.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy dziesiąty, dwunasty, dwudziesty pierwszy, dwudziesty trzeci i dwudziesty czwarty dyrektywy 93/13 stanowią:

„bardziej skuteczną ochronę konsumenta można osiągnąć poprzez przyjęcie jednolitych norm prawnych dotyczących nieuczciwych warunków; powyższe normy powinny odnosić się do wszelkich umów zawieranych pomiędzy sprzedawcami lub dostawcami [przedsiębiorcami] a konsumentami; przy czym niniejsza dyrektywa nie będzie dotyczyła między innymi umów o pracę, umów dotyczących sukcesji praw, umów dotyczących praw z zakresu prawa rodzinnego oraz umów dotyczących tworzenia i organizowania spółek lub porozumień partnerskich;

[...]

jednakże obowiązujące prawo krajowe pozwala jedynie na częściową harmonizację przepisów; niniejsza dyrektywa dotyczy w szczególności warunków umownych, które nie zostały indywidualnie wynegocjowane; państwa członkowskie w poszanowaniu postanowień traktatu powinny mieć możliwość zapewnienia konsumentom wyższego poziomu bezpieczeństwa poprzez wprowadzenie przepisów prawa krajowego bardziej rygorystycznych niż przewidziane w niniejszej dyrektywie;

[...]

państwa członkowskie powinny zapewnić, aby nieuczciwe warunki nie były zamieszczane w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przez przedsiębiorców] z konsumentami oraz, jeżeli jednak takie warunki zostają w nich zawarte, aby nie były one wiążące dla konsumenta, oraz zagwarantować, żeby umowa obowiązywała strony zgodnie z zawartymi w niej postanowieniami, pod warunkiem że po wyłączeniu z umowy nieuczciwych warunków może ona nadal obowiązywać;

[...]

osoby lub organizacje, które na podstawie przepisów prawnych państwa członkowskiego mają uzasadniony interes do działania w sprawie, muszą posiadać uprawnienie do wszczęcia postępowania dotyczącego warunków umowy przeznaczonych do ogólnego stosowania w umowach zawieranych z konsumentami, a w szczególności warunków nieuczciwych, zarówno przed sądem, jak i przed organami administracyjnymi właściwymi do rozstrzygania skarg lub inicjowania odpowiednich działań prawnych; powyższa możliwość jednakże nie pociąga za sobą wcześniejszej weryfikacji ogólnych warunków obowiązujących w poszczególnych sektorach gospodarki;

sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu [dalszemu] stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich;

4 Artykuł 2 lit. b) tej dyrektywy przewiduje:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[...]

b) »konsument« oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem;

[...]”.

5 Artykuł 6 ust. 1 wspomnianej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorcami] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

6 Zgodnie z art. 7 ust. 1 i 2 tej samej dyrektywy:

„1. Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców [przez przedsiębiorców] z konsumentami.

2. Środki określone w ust. 1 obejmują postanowienia, według których osoby i organizacje mające uzasadniony interes na mocy prawa krajowego, związany z ochroną konsumentów, będą mogły wszcząć postępowanie zgodnie z właściwym prawem krajowym przed sądami lub przed organami administracyjnymi mającymi odpowiednie kwalifikacje [kompetencje] do decydowania, czy warunki umowy sporządzone do celów ogólnego wykorzystania są nieuczciwe; co umożliwi powyższym osobom i organizacjom podjęcie stosownych i skutecznych środków w celu zapobieżenia stałemu stosowaniu takich warunków”.

7 Artykuł 8 dyrektywy 93/13 brzmi następująco:

„Aby zapewnić wyższy poziom ochrony konsumentów, państwa członkowskie mogą wprowadzić lub utrzymać w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą bardziej surowe przepisy zgodne z traktatem”.

8 Artykuł 10 ust. 1 akapit drugi dyrektywy przewiduje:

„Przepisy niniejszej dyrektywy będą mieć zastosowanie do wszystkich umów zawartych po dniu 31 grudnia 1994 r.”.

Prawo rumuńskie

9 Artykuł 1 ust. 3 Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (ustawy nr 193/2000 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach zawieranych między przedsiębiorcami a konsumentami) z dnia 6 listopada 2000 r., w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu rozpatrywanego w postępowaniu głównym (zwanej dalej „ustawą nr 193/2000”), przewiduje:

„Przedsiębiorcom zakazuje się stosowania nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami”.

10 Artykuł 2 ust. 1 tej ustawy stanowi:

„»Konsument« oznacza każdą osobę fizyczną lub grupę osób fizycznych tworzących stowarzyszenie, która na podstawie umowy objętej zakresem niniejszej ustawy działają w celach niemieszczących się w ramach ich działalności handlowej, przemysłowej lub produkcyjnej, rzemieślniczej lub zawodowej”.

11 Artykuł 6 omawianej ustawy stanowi:

„Nieuczciwe warunki zawarte w umowie i stwierdzone osobiście lub za pośrednictwem upoważnionych ustawowo organów nie wywołują skutków w stosunku do konsumenta, a umowa obowiązuje w dalszym ciągu, za zgodą konsumenta, wyłącznie jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej tych warunków”.

12 Artykuł 12 ust. 4 tej ustawy ma następujące brzmienie:

„Postanowienia ust. 1–3 pozostają bez uszczerbku dla prawa konsumenta, który przystąpił do umowy adhezyjnej zawierającej nieuczciwy warunek, aby powołać się na nieważność tego warunku w drodze powództwa lub podniesienia zarzutu na zasadach przewidzianych w ustawie”.

13 Zgodnie z art. 14 ustawy nr 193/2000:

„Konsumentom poszkodowanym na skutek umowy zawartej z naruszeniem przepisów niniejszej ustawy mają prawo zwrócić się do organów sądowych zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego i kodeksu postępowania cywilnego”.

- 14 Artykuł 993 Codul civil de 1864 (kodeksu cywilnego), w brzmieniu mającym zastosowanie do okoliczności faktycznych leżących u podstawy postępowania głównego, przewiduje:

„Osobie, która na skutek błędu uznaje się za dłużnika i spłaca dług, przysługuje w stosunku do wierzyciela roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia.

Prawo to wygasa, gdy wierzyciel w dobrej wierze spowoduje wygaśnięcie swojej wierzytelności; osoba, która uznała się za dłużnika może wówczas dochodzić roszczenia od rzeczywistego dłużnika”.

- 15 Artykuł 994 tego kodeksu stanowi:

„W przypadku gdy osoba, która otrzymała nienależne świadczenie, działała w złej wierze, jest ona zobowiązana do zwrotu zarówno kapitału, jak i odsetek oraz pożytków od dnia zapłaty”.

- 16 Artykuł 1092 tego kodeksu ma następujące brzmienie:

„Domniemywa się, iż każde spełnione świadczenie jest wynikiem uprzednio istniejącego długu; każde nienależne świadczenie podlega zwrotowi”.

- 17 Artykuł 1 Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extincivă (dekretu nr 167 w sprawie przedawnienia powodującego wygaśnięcie praw) z dnia 10 kwietnia 1958 r., w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu rozpatrywanego w postępowaniu głównym, stanowi:

„Roszczenie majątkowe wygasa w drodze przedawnienia, jeżeli nie zostało zgłoszone w terminie określonym w ustawie.

Wygaśnięcie prawa do wytoczenia powództwa dotyczącego roszczenia głównego skutkuje wygaśnięciem prawa do wytoczenia powództwa dotyczącego roszczenia akcesoryjnego”.

- 18 Zgodnie z art. 2 tego dekretu:

„Nieważność czynności prawnej może być podniesiona w każdym momencie w drodze wniesienia powództwa albo zgłoszenia zarzutu”.

- 19 Artykuł 7 wspomnianego dekretu przewiduje, że:

„Termin na wytoczenie powództwa rozpoczyna bieg w dniu, w którym powstaje prawo do dochodzenia roszczenia lub prawo żądania przymusowego wykonania.

W przypadku zobowiązań podlegających wykonaniu na żądanie wierzyciela oraz zobowiązań, dla których wykonania nie został określony termin wykonania, termin rozpoczyna bieg w dniu, w którym powstał stosunek prawny”.

- 20 Artykuł 8 wspomnianego dekretu stanowi, że:

„Przedawnienie roszczenia o odszkodowanie za szkody poniesione na skutek bezprawnego działania zaczyna bieg w dniu, w którym osoba poszkodowana powzięła wiedzę albo powinna była powziąć wiedzę zarówno o szkodzie, jak i o osobie, która za nią odpowiada.

Postanowienia poprzedniego akapitu mają zastosowanie również w przypadku bezpodstawnego wzbogacenia”.

Spory w postępowaniach głównych i pytania prejudycjalne

Sprawa C-698/18

- 21 W dniu 26 czerwca 2008 r. JB zawarł z Raiffeisen Bank umowę kredytu konsumenckiego opiewającego na kwotę 4168,41 EUR na okres 84 miesięcy, który miał upłynąć w 2015 r., kiedy to zainteresowany dokonał spłaty kredytu w całości.
- 22 Uznając, że niektóre warunki umowy były nieuczciwe, JB wniósł w grudniu 2016 r. do Judecătoria Târgu Mureş (sądu pierwszej instancji w Târgu Maruszy, Rumunia) powództwo o stwierdzenie nieuczciwego charakteru wspomnianych warunków umowy, zwrot kwot zapłaconych na ich podstawie oraz zapłatę odsetek ustawowych.
- 23 Na swoją obronę Raiffeisen Bank podniósł zarzut oparty na braku czynnej legitymacji JB, ponieważ na podstawie przepisów krajowych w dniu wniesienia rzeczonoego powództwa nie przysługiwał już mu status konsumenta z uwagi na to, że w tym dniu stosunek umowny między stronami był zakończony, a rzeczona umowa kredytu wygasła rok wcześniej w związku z pełnym jej wykonaniem.
- 24 Judecătoria Târgu Mureş (sąd pierwszej instancji w Târgu Maruszy) uwzględnił powództwo JB w całości. Sąd ten uznał, że w chwili zawierania rozpatrywanej umowy kredytu JB miał status konsumenta i że okoliczność, iż umowa ta wywołała w pełni skutki, nie stoi na przeszkodzie zbadaniu podnoszonego nieuczciwego charakteru warunków tej umowy. Rzeczonemu sądowi uznał, że wymogi wynikające z przepisów krajowych zostały spełnione, a mianowicie sporne warunki nie były wynegocjowane bezpośrednio z konsumentem i powodowały, w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powstanie znaczącej nierównowagi praw i obowiązków stron umowy, ze szkodą dla konsumenta. Stwierdziwszy, że warunek umowy uznany za nieuczciwy nie może rodzić zobowiązania po stronie konsumenta, wspomniany sąd utożsamiał bezskuteczność z bezwzględną nieważnością i na podstawie zasady restitutio in integrum nakazał Raiffeisen Bank zwrot kwot zapłaconych przez JB na podstawie warunków umowy uznanych za nieuczciwe, wraz z ustawowymi odsetkami, od dnia otrzymania tych kwot przez Raiffeisen Bank do chwili ich faktycznego zwrotu.
- 25 Raiffeisen Bank wniósł apelację do sądu odsyłającego, powołując się na ten sam argument, że JB utracił status konsumenta przed wniesieniem powództwa na skutek wygaśnięcia rozpatrywanej umowy kredytu w rezultacie jej pełnego wykonania.
- 26 Sąd odsyłający wyjaśnia, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądów rumuńskich bezskuteczność nieuczciwych warunków umowy należy utożsamiać z systemem bezwzględnej nieważności. Sąd ten zauważa również, że z przepisów art. 12 ust. 4 ustawy nr 193/2000 wynika, iż konsument, który zamierza powołać się na nieuczciwy charakter warunku umowy, korzysta ze środka przewidzianego przez przepisy ogólne regulujące kwestię nieważności. Sądy rumuńskie przyjmują jednak odmienne podejścia co do zachowania statusu konsumenta w sytuacji pełnego wykonania umowy i w konsekwencji prawa owego konsumenta do wniesienia powództwa o zwrot świadczeń wykonanych na podstawie warunków uznanych za nieuczciwe.
- 27 Z jednej strony, zgodnie z podejściem przyjętym przez sądy niższej instancji, zważywszy na brak przedawnienia w prawie rumuńskim roszczenia o stwierdzenie nieważności bezwzględnej, konsument w rozumieniu dyrektywy 93/13 jest nadal uznawany za takiego również po pełnym wykonaniu umowy i może on w każdej chwili podnieść bezwzględną nieważność nieuczciwych warunków w drodze powództwa lub zarzutu. Zgodnie z tym podejściem konsument ma prawo wystąpić z powództwem o zwrot w terminie trzech lat, który zaczyna biec od dnia stwierdzenia nieważności nieuczciwych warunków, tak jak przewidują to przepisy ogólne regulujące kwestię nieważności.

- 28 Z drugiej strony sąd odsyłający zwraca uwagę, że Înalta Curte de Casație și Justiție (najwyższy sąd kasacyjny i sprawiedliwości, Rumunia) zajął odmienne stanowisko, a mianowicie że sankcję stosowaną w sytuacji stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunków umowy stanowi sankcja sui generis, która powoduje zniesienie ich skutków na przyszłość, pozostając bez wpływu na świadczenia już wykonane.
- 29 Tymczasem sąd odsyłający uważa, że możliwe jest przyjęcie wykładni pozwalającej na znalezienie równowagi pomiędzy zasadą zapewnienia wysokiego poziomu ochrony konsumentów a zasadą pewności prawa. Jego zdaniem dzień, w którym dana umowa wygasła, czyli gdy konsument został zwolniony z wszelkich zobowiązań wobec przedsiębiorcy i w związku z tym nie powinien już być uważany za stronę znajdującą się w gorszym położeniu, stanowi datę określoną w sposób obiektywny, począwszy od której konsument powziął wiedzę lub powinien był powziąć wiedzę o nieuczciwym charakterze warunku lub warunków tej umowy i od której zaczyna biec trzyletni termin na wytoczenie powództwa majątkowego, w tym w przypadku powództwa o zwrot.
- 30 Takie podejście pozwoliłoby uniknąć tego, by początek trzyletniego terminu przedawnienia zależał wyłącznie od woli konsumenta, lecz nie pozbawiłoby go możliwości żądania w każdej chwili stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunków umowy zawartej z przedsiębiorcą, zwracając w ten sposób uwagę przedsiębiorców na niezgodny z prawem charakter tych warunków.
- 31 W niniejszej sprawie JB wytoczył powództwo o stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunków umowy kredytu zawartej z Raiffeisen Bank, ich bezwzględnej nieważności oraz zwrotu nienależnie zapłaconych kwot blisko rok po wygaśnięciu tej umowy, tj. po upływie przewidzianego w prawie ogólnym trzyletniego terminu dla dochodzenia roszczeń o charakterze majątkowym.

Sprawa C-699/18

- 32 W dniu 28 maja 2003 r. KC i jeszcze jeden podmiot, mający status współkredytobiorcy, zawarli z Société Générale umowę kredytu konsumenckiego opiewającą na kwotę 17 000 EUR na okres 120 miesięcy. Umowa ta wygasła w rezultacie wcześniejszej spłaty kredytu.
- 33 Uznając, że w świetle stosownych przepisów krajowych niektóre warunki tej umowy były nieuczciwe, KC wniósł w lipcu 2016 r. do Judecătoria Târgu Mureș (sądu pierwszej instancji w Târgu Maruszy) powództwo o stwierdzenie nieuczciwego charakteru wspomnianych warunków. KC wniósł o stwierdzenie nieważności tych warunków, zwrot zapłaconych na ich podstawie kwot oraz zapłatę odsetek ustawowych naliczonych od dnia otrzymania tych kwot przez Société Générale do chwili ich rzeczywistego zwrotu.
- 34 Société Générale podniosła zarzut oparty na braku legitymacji czynnej KC na podstawie przepisów krajowych dotyczących nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami. Wskazała ona, że w dniu wniesienia rzeczonego powództwa KC nie posiadał już statusu konsumenta z uwagi na to, iż w tym dniu stosunek prawny między stronami był zakończony, a umowa wygasła 11 lat wcześniej, w wyniku wcześniejszej spłaty.
- 35 Judecătoria Târgu Mureș (sąd pierwszej instancji w Târgu Maruszy) uwzględnił częściowo powództwo KC. Sąd ten uznał, że w chwili zawierania umowy kredytu z Société Générale KC miał status konsumenta i że okoliczność, iż umowa ta wywołała w pełni skutki, nie stoi na przeszkodzie zbadaniu podnoszonego nieuczciwego charakteru warunków tej umowy, jak tego wymaga dyrektywa 93/13, w związku z czym nie można powoływać się wobec KC na to, że zaakceptował on wszystkie warunki spornej umowy kredytu oraz je wykonał. Rzeczony sąd uznał, że wymogi wynikające z mających zastosowanie przepisów krajowych zostały spełnione, a mianowicie warunki tej umowy nie były wynegocjowane bezpośrednio z konsumentem i powodowały, w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powstanie znaczącej nierównowagi praw i obowiązków stron wynikających z umowy, ze szkodą dla konsumenta. Uznał on, że warunki te nie są wiążące dla konsumenta i nie wywołują względem

nego skutków oraz że mającą zastosowanie sankcją jest bezwzględna nieważność tych warunków. Z uwagi na skutek retroaktywny nieważności bezwzględnej wspomniany sąd uwzględnił roszczenie o zwrot kwot zapłaconych przez JB na podstawie warunków umowy uznanych za nieuczciwe, wraz z ustawowymi odsetkami naliczonymi od dnia złożenia pisma wszczynającego postępowanie.

36 Société Générale wniosła apelację do sądu odsyłającego, powołując się na ten sam argument, że JB utracił status konsumenta 11 lat przed wniesieniem pozwu, na skutek wygaśnięcia umowy kredytu w rezultacie jego wcześniejszej spłaty. Société Générale podniosła również argumenty dotyczące wymogów przewidzianych w przepisach krajowych w celu stwierdzenia podnoszonego nieuczciwego charakteru warunku umowy.

37 Sąd odsyłający postanowił zwrócić się do Trybunału w sprawie C-699/18 z tych samych powodów co powody przedstawione w ramach sprawy C-698/18.

38 Sąd ten podkreślił jednak, że KC wniósł powództwo o stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunków spornej umowy kredytu 11 lat po jej wygaśnięciu, tj. po upływie przewidzianego w prawie ogólnym trzyletniego terminu określonego przez krajowego prawodawcę dla dochodzenia roszczeń o charakterze majątkowym.

39 W tych okolicznościach Tribunalul Specializat Mureș (wyspecjalizowany sąd w Maruszy, Rumunia) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi, których treść jest identyczna w sprawach C-698/18 i C-699/18:

„1) Czy przepisy dyrektywy 93/13 [...], w szczególności jej motywy dwunasty, dwudziesty pierwszy i dwudziesty trzeci, art. 2 lit. b), art. 6 ust. 1, art. 7 ust. 2 i art. 8, zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej oraz równocześnie zasadami równoważności i skuteczności, zezwalają na obowiązywanie środków prawnych obejmujących zwykle roszczenie niepodlegające przedawnieniu, mające na celu stwierdzenie nieuczciwego charakteru niektórych warunków ujętych w umowach zawieranych z konsumentami, oraz zwykle roszczenie o charakterze osobistym i majątkowym, podlegające przedawnieniu, zmierzające do realizacji celu wspomnianej dyrektywy, jakim jest wyeliminowanie skutków wszystkich zobowiązań powstałych i wykonanych na podstawie warunku, którego nieuczciwy charakter został stwierdzony wobec konsumenta?

2) Na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze, czy te same przepisy stoją na przeszkodzie wykładni wynikającej z zastosowania zasady pewności stosunków cywilnoprawnych, zgodnie z którą obiektywna chwila, w której konsument wiedział lub powinien był wiedzieć o istnieniu nieuczciwego warunku, to chwila wygaśnięcia umowy kredytu, w ramach której przysługiwał mu status konsumenta?”.

40 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 12 grudnia 2018 r. sprawy C-698/18 i C-699/18 zostały połączone do celów pisemnego i ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie właściwości Trybunału i dopuszczalności pytań prejudycjalnych

41 W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, po pierwsze, Trybunał jest właściwy do dokonywania wykładni prawa Unii jedynie w odniesieniu do jego stosowania w państwie członkowskim od dnia przystąpienia tego państwa do Unii Europejskiej (postanowienie z dnia 3 lipca 2014 r., Tudoran, C-92/14, EU:C:2014:2051, pkt 27).

- 42 W drugiej kolejności, w zakresie, w jakim z art. 10 ust. 1 akapit drugi dyrektywy 93/13 wynika, że ma ona zastosowanie wyłącznie do umów zawartych po dniu 31 grudnia 1994 r., dacie upływu terminu do dokonania jej transpozycji, przy ustalaniu, czy dyrektywa ta znajduje zastosowanie do tych umów, należy uwzględnić datę zawarcia umów rozpatrywanych w postępowaniu głównym, przy czym okres, w którym wywołują one skutki prawne, nie ma znaczenia (postanowienie z dnia 3 lipca 2014 r., Tudoran, C-92/14, EU:C:2014:2051, pkt 28).
- 43 Jeżeli chodzi o rozpatrywane sprawy, Rumunia przystąpiła do Unii w dniu 1 stycznia 2007 r., podczas gdy umowa kredytu będąca przedmiotem postępowania głównego w sprawie C-698/18 została zawarta w dniu 26 czerwca 2008 r., a umowa kredytu będąca przedmiotem postępowania głównego w sprawie C-699/18 została zawarta w dniu 28 maja 2003 r.
- 44 W związku z tym dyrektywa 93/13 ma zastosowanie *ratione temporis* do sporu stanowiącego przedmiot postępowania w ramach postępowania głównego w sprawie C-698/18. Natomiast nie ma ona zastosowania *ratione temporis* do sporu stanowiącego przedmiot postępowania głównym w sprawie C-699/18.
- 45 W drugiej kolejności, co się tyczy sprawy C-698/18, należy zbadać argument rządu rumuńskiego, zgodnie z którym odpowiedź na pytanie drugie zależy wyłącznie od wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego.
- 46 W tym względzie należy przypomnieć, że w ramach postępowania, o którym mowa w art. 267 TFUE, opartego na wyraźnym rozdziale zadań sądów krajowych i Trybunału, ocena stanu faktycznego sprawy oraz wykładnia i zastosowanie prawa krajowego należą wyłącznie do sądu krajowego. Podobnie jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszły wyrok w sprawie, należy – przy uwzględnieniu szczególnych okoliczności konkretnej sprawy – zarówno ocena konieczności wydania orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia pytań, z którymi zwraca się on do Trybunału. W związku z tym jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest w zasadzie zobowiązany do wydania orzeczenia (wyrok z dnia 26 maja 2011 r., Stichting Natuur en Milieu i in., od C-165/09 do C-167/09, EU:C:2011:348, pkt 47).
- 47 Jeżeli chodzi o rozpatrywane sprawy, pytania w sprawie C-698/18 dotyczą zasadniczo zgodności prawa rumuńskiego dotyczącego terminów mających zastosowanie do powództw w dziedzinie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich z szeregiem przepisów dyrektywy 93/13 i ogólnymi zasadami prawa Unii, a nie istoty sporu w postępowaniu głównym ani wykładni czy stosowania przepisów prawa krajowego.
- 48 W tych okolicznościach, po pierwsze, Trybunał jest właściwy do udzielenia odpowiedzi na pytania prejudycjalne przedstawione w sprawie C-698/18 i są one dopuszczalne, a po drugie, Trybunał nie jest właściwy do udzielenia odpowiedzi na pytania przedstawione w sprawie C-699/18.

W przedmiocie pytania pierwszego w sprawie C-698/18

- 49 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 2 lit. b), art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które choć przewiduje, że roszczenie o stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem nie podlega przedawnieniu, ustanawia termin na wytoczenie powództwa mającego na celu powołanie się na skutki restytucyjne tego stwierdzenia nieważności.
- 50 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami nie są wiążące dla konsumenta.

- 51 Z uwagi na charakter i wagę interesu publicznego leżącego u podstaw ochrony udzielanej przez dyrektywę 93/13 konsumentom należy stwierdzić, że art. 6 tej dyrektywy należy uznać za równoważny z krajowymi przepisami posiadającymi w ramach krajowego porządku prawnego rangę norm porządku publicznego (wyrok z dnia 20 września 2018 r., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, pkt 89).
- 52 Z uwagi również na charakter i znaczenie interesu publicznego, jakim jest ochrona konsumentów, dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie, co wynika z jej art. 7 ust. 1 w związku z jej motywem dwudziestym czwartym, do zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami (wyroki: z dnia 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 78; z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 56).
- 53 Z tego względu sądy odsyłające są zobowiązane do odstąpienia od stosowania nieuczciwych warunków umowy, aby nie wywierały one wiążących dla konsumenta skutków, chyba że sprzeciwi się temu konsument (zob. podobnie wyrok z dnia 7 listopada 2019 r., Profi Credit Polska, C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930, pkt 47).
- 54 Z powyższego wynika, zgodnie z orzecznictwem Trybunału, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowy uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć co do zasady skutek w postaci przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku rzeczonego warunku. Z powyższego wynika, że obowiązek odstąpienia od stosowania przez sąd krajowy nieuczciwego warunku umowy nakazującego zapłatę kwot, które okazują się nienależne, wiąże się co do zasady z odpowiednim skutkiem restytucyjnym dotyczącym tych kwot (wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 61, 62).
- 55 Prawdą jest, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału ochrona, jaką zapewnia konsumentom dyrektywa 93/13, stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które nie pozwala sądowi krajowemu po upływie terminu prekluzyjnego na zbadanie nieuczciwego charakteru warunku w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem (wyrok z dnia 21 listopada 2002 r., Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, pkt 38).
- 56 Jednakże Trybunał przyznał już, że ochrona konsumenta nie jest bezwarunkowa (wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 68) oraz że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wyznaczenie rozsądnych terminów zaskarżenia pod rygorem prekluzji praw w interesie pewności prawa jest zgodne z prawem Unii (wyroki: z dnia 6 października 2009 r., Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 41; a także z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 69).
- 57 W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że w braku uregulowań Unii w danym zakresie do wewnętrznego porządku prawnego każdego państwa członkowskiego należy ustanowienie szczegółowych zasad proceduralnych dotyczących środków zaskarżenia mających na celu zapewnienie ochrony praw jednostek wynikających z prawa Unii, o ile, po pierwsze, zasady te nie będą mniej korzystne od zasad dotyczących podobnych środków istniejących w prawie krajowym (zasada równoważności), a po drugie, nie uczynią one wykonywania praw przyznanych przez porządek prawny Unii praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym (zasada skuteczności) (zob. w szczególności wyrok z dnia 26 października 2006 r., Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).

58 Na pytanie pierwsze w sprawie C-698/18 należy zatem odpowiedzieć, że art. 2 lit. b), art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które choć przewiduje, że roszczenie o stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem nie podlega przedawnieniu, to ustanawia ono termin na wytoczenie powództwa mającego na celu powołanie się na skutki restytucyjne tego stwierdzenia nieważności, o ile termin ten nie będzie mniej korzystny niż terminy dotyczące podobnych środków istniejących w prawie krajowym (zasada równoważności) oraz nie uczyni wykonywania praw przyznanych przez porządek prawny Unii, w szczególności dyrektywę 93/13, praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym (zasada skuteczności).

W przedmiocie pytania drugiego w sprawie C-698/18

59 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 2 lit. b), art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, a także zasady równoważności, skuteczności i pewności prawa należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą powództwo o zwrot niesłusznie zapłaconych kwot na podstawie nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem można wytoczyć w terminie trzech lat, który zaczyna biec od dnia pełnego wykonania tej umowy, przy czym konsument powinien być od tego dnia wiedzieć o nieuczciwym charakterze tego warunku.

60 W pierwszej kolejności, jeśli chodzi o zasadę skuteczności, zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Trybunału kwestię, czy krajowy przepis proceduralny czyni niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca tego przepisu w całości procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych, przed poszczególnymi sądami krajowymi. W tej perspektywie należy uwzględnić w razie potrzeby zasady leżące u podstaw krajowego systemu prawnego, takie jak zasada prawa do obrony, zasada pewności prawa i zasada prawidłowego przebiegu postępowania (wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 48 i przytoczone tam orzecnictwo).

61 W ramach analizy cech terminu rozpatrywanego w postępowaniu głównym należy rozważyć powyższe aspekty. Jak zaznaczył rzecznik generalny w pkt 70 swej opinii, analiza ta musi dotyczyć w szczególności długości tego terminu oraz zasad jego stosowania, w tym sposobu, w jaki następuje rozpoczęcie biegu przez ten termin (zob. też analogicznie wyrok z dnia 29 października 2015 r., BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, pkt 27).

62 W tym względzie z orzecnictwa Trybunału wynika, że wyznaczenie rozsądnych terminów do wniesienia środków zaskarżenia pod rygorem prekluzji w interesie pewności prawa nie uniemożliwia lub nie czyni nadmiernie utrudnionym wykonywania praw przyznanych w porządku prawnym Unii, jeśli terminy te są rzeczywiście wystarczające na przygotowanie i wniesienie przez konsumenta skutecznego środka odwoławczego (wyrok z dnia 29 października 2015 r., BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, pkt 28, 29).

63 W niniejszej sprawie sąd odsyłający wskazuje, że chodzi o podleganie powództwa mającego na celu powołanie się na skutki restytucyjne stwierdzenia nieważności nieuczciwego warunku przewidzianemu w przepisach ogólnych trzyletniemu terminowi na wytoczenie powództwa, który zgodnie z wykładnią popieraną przez sąd odsyłający zaczyna biec od chwili pełnego wykonania umowy zawartej z przedsiębiorcą. Zdaniem sądu odsyłającego początek biegu tego terminu odpowiada momentowi, w którym konsument powziął wiedzę lub powinien był powziąć wiedzę o nieuczciwym charakterze jednego lub kilku warunków tej umowy.

64 W zakresie, w jakim trzyletni termin na wytoczenie powództwa jest ustalony i znany z wyprzedzeniem, wydaje się co do zasady, że jest on rzeczywiście wystarczający na przygotowanie i wniesienie przez konsumenta skutecznego środka odwoławczego.

- 65 Jednakże w zakresie, w jakim zgodnie z wykładnią prawa krajowego preferowaną przez sąd odsyłający termin na wytoczenie powództwa zaczyna biec w dniu pełnego wykonania umowy, należy uwzględnić okoliczność, że możliwe jest, iż konsumenci nie powzięli wiedzy o istnieniu nieuczciwego warunku w umowie zawartej z przedsiębiorcą lub zakresu ich praw wynikających z dyrektywy 93/13 (zob. podobnie wyrok z dnia 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 69) w chwili lub w następstwie pełnego wykonania umowy.
- 66 Ponadto należy przypomnieć, że system ochrony ustanowiony na mocy dyrektywy 93/13 opiera się na założeniu, że konsument znajduje się w gorszym położeniu niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, i w związku z tym godzi on się na warunki umowy sporządzone uprzednio przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść (wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r., Bondora, C-453/18 i C-494/18, EU:C:2019:1118, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 67 Mając na względzie tę okoliczność oraz to, że konsument znajduje się w gorszym położeniu niż przedsiębiorca, należy uznać, iż trzyletni termin na wytoczenie powództwa, który zaczyna biec od dnia pełnego wykonania umowy, nie może zapewnić konsumentowi skutecznej ochrony, ponieważ termin ten może upłynąć, zanim konsument poweźmie wiedzę o nieuczciwym charakterze warunku zawartego w tej umowie. Termin taki czyni zatem nadmiernie utrudnionym wykonywanie praw przyznanych konsumentowi przez dyrektywę 93/13.
- 68 Żaden inny wniosek nie może zostać wywiedziony z rozważanej przez sąd odsyłający tezy, że konsument traci ten status w chwili pełnego wykonania umowy.
- 69 W tym względzie należy zauważyć, że jak stanowi motyw dziesiąty dyrektywy 93/13, jednolite normy prawne dotyczące nieuczciwych warunków powinny odnosić się do „wszelkich umów” zawieranych pomiędzy „przedsiębiorcą” a „konsumentem”, zgodnie z definicjami zawartymi w art. 2 lit. b) i c) tej dyrektywy (wyrok z dnia 21 marca 2019 r., Pouvin i Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, pkt 19).
- 70 Zgodnie z art. 2 lit. b) dyrektywy 93/13 „konsument” oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych zakresem omawianej dyrektywy działa w celach niezwiązanych ze swoją działalnością gospodarczą i zawodową (wyrok z dnia 21 marca 2019 r., Pouvin i Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, pkt 22).
- 71 W tym względzie należy stwierdzić, że definicja pojęcia „konsumenta” zawarta w art. 2 lit. b) dyrektywy 93/13 nie zawiera żadnego elementu pozwalającego na ustalenie, w którym momencie kontrahent przestaje być konsumentem w rozumieniu tej dyrektywy i w związku z tym nie może już korzystać z ochrony przyznanej mu przez tę dyrektywę.
- 72 Jednakże przepis ten należy interpretować w kontekście systemu ochrony ustanowionego przez dyrektywę 93/13, mając na uwadze przypomnianą w pkt 67 niniejszego wyroku koncepcję, że konsument znajduje się w gorszym położeniu niż przedsiębiorca.
- 73 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 57 opinii, wykonanie rozpatrywanej umowy nie powoduje retroaktywnej zmiany okoliczności polegającej na tym, że w momencie jej zawarcia konsument znajdował się w gorszym położeniu. W tych okolicznościach ograniczenie ochrony, jaką dyrektywa 93/13 przyznaje konsumentowi wyłącznie do okresu wykonania umowy, w tym sensie, że pełne wykonanie umowy wyklucza jakąkolwiek możliwość skorzystania przez konsumenta z tej ochrony, nie jest zgodne z systemem ochrony ustanowionym przez tę dyrektywę. Takie ograniczenie jest szczególnie niedopuszczalne, jak podnosi rząd polski, w przypadku umów, które – tak jak umowa sprzedaży – są wykonywane niezwłocznie po ich zawarciu lub w chwili ich zawarcia, ponieważ nie pozostawia ono konsumentom rozsądnego terminu na zakwestionowanie nieuczciwych warunków zawartych ewentualnie w takich umowach.

- 74 Wynika stąd, że pojęcie „konsumenta” zawarte w art. 2 lit. b) dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że fakt, iż umowa została w pełni wykonana, nie wyklucza możliwości uznania strony tej umowy za „konsumenta” w rozumieniu tego przepisu.
- 75 Z powyższego wynika, że zasada skuteczności stoi na przeszkodzie temu, by powództwo o zwrot podlegało trzyletniemu terminowi na jego wytoczenie, który zaczyna biec od dnia, w którym umowa wygasła, niezależnie od tego, czy w tym dniu konsument posiadał wiedzę lub powinien był racjonalnie rzecz biorąc posiadać wiedzę o nieuczciwym charakterze warunku tej umowy przywołanego na poparcie wniesionego przez niego powództwa o zwrot, ponieważ takie zasady mogą czynić nadmiernie utrudnionym wykonywanie przez tego konsumenta praw przyznanych mu przez dyrektywę 93/13.
- 76 Co się tyczy w pierwszej kolejności zasady równoważności, z orzecznictwa Trybunału wynika, że jej poszanowanie wymaga, aby rozpatrywana norma krajowa znajdowała zastosowanie bez różnicy do skarg opartych na prawach, które jednostki wywodzą z prawa Unii, oraz do skarg opartych na naruszeniu prawa wewnętrznego mających podobny przedmiot i podstawę (wyrok z dnia 27 lutego 2014 r., Pohotovost, C-470/12, EU:C:2014:101, pkt 47).
- 77 W tym względzie wyłącznie do sądu krajowego, który ma bezpośrednią znajomość mających zastosowanie zasad postępowania, należy ustalenie, czy dane powództwa są podobne pod względem ich przedmiotu, podstawy oraz istotnych elementów (wyrok z dnia 12 lutego 2015 r., Baczó i Vizsniczai, C-567/13, EU:C:2015:88, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 78 W rozpatrywanej sprawie z uzasadnienia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądów rumuńskich bezskuteczność nieuczciwych warunków umowy jest utożsamiana z systemem bezwzględnej nieważności. W tym względzie sąd odsyłający wyjaśnia, że w prawie rumuńskim skutkiem bezwzględnej nieważności jest przywrócenie, w przypadku umów wzajemnych, wcześniejszej sytuacji za pomocą powództw o zwrot nienależnej zapłaty. Zgodnie z prawem rumuńskim w przypadku wytoczenia takiego powództwa termin na jego wytoczenie zaczyna biec od dnia, w którym nastąpi sądowe ustalenie podstawy tych powództw.
- 79 Sąd odsyłający zauważa natomiast, że z uwagi na pewność prawa można by uznać, że termin na wytoczenie powództwa mającego na celu zwrot kwot zapłaconych na podstawie nieuczciwego warunku w umowie zawartej z konsumentem zaczyna biec począwszy od dnia pełnego wykonania umowy, a nie od dnia ustalenia przez sąd nieuczciwego charakteru owego warunku, a co za tym idzie, nieważności spornego warunku.
- 80 Wynika z tego, że z zastrzeżeniem podobieństwa rozpatrywanych powództw, które tylko sąd odsyłający jest w stanie zweryfikować, wykładnia proponowana przez ten sąd i streszczona w poprzednim punkcie sprowadza się do ustanowienia odmiennych zasad proceduralnych, traktujących w sposób mniej korzystny powództwa oparte na systemie ochrony przewidzianym w dyrektywie 93/13. Takie odmierne traktowanie nie może, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 84 opinii, być uzasadnione względami pewności prawa.
- 81 O ile prawdą jest, że terminy przedawnienia mają na celu zagwarantowanie pewności prawa (zob. podobnie wyrok z dnia 30 kwietnia 2020 r., Nelson Antunes da Cunha, C-627/18, EU:C:2020:321, pkt 60), o tyle jednak w zakresie, w jakim rumuński ustawodawca uznał, iż zasada pewności prawa nie stoi na przeszkodzie terminowi obowiązującemu w odniesieniu do powództw, o których mowa w pkt 79 niniejszego wyroku, nie można uznać, iż zasada ta sprzeciwia się stosowaniu, na podstawie zasady równoważności, tego samego terminu w odniesieniu do powództw opartych na systemie ochrony przewidzianym w dyrektywie 93/13.
- 82 Z powyższych rozważań wynika, że – z zastrzeżeniem zweryfikowania przez sąd odsyłający podobieństwa wspomnianych powództw – zasadę równoważności należy interpretować w ten sposób, iż sprzeciwia się ona wykładni przepisów krajowych, zgodnie z którą termin na wytoczenie powództwa

o zwrot kwot nienależnie zapłaconych na podstawie nieuczciwego warunku zaczyna biec od dnia pełnego wykonania umowy, podczas gdy w odniesieniu do podobnego powództwa przewidzianego w prawie krajowym termin ten zaczyna biec od dnia ustalenia przez sąd okoliczności stanowiącej podstawę powództwa.

- 83 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie w sprawie C-698/18 należy odpowiedzieć, że art. 2 lit. b), art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, a także zasady równoważności, skuteczności i pewności prawa należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej uregulowania krajowego, zgodnie z którą powództwo o zwrot kwot nienależnie zapłaconych na podstawie nieuczciwego warunku w umowie zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą podlega trzyletniemu terminowi na jego wytoczenie, który zaczyna biec od dnia pełnego wykonania umowy, w przypadku gdy zakłada się, bez potrzeby weryfikacji, że w tym dniu konsument powinien był powziąć wiedzę o nieuczciwym charakterze spornego warunku, lub w przypadku gdy w odniesieniu do podobnych powództw w prawie krajowym termin ten zaczyna biec od dnia ustalenia przez sąd okoliczności stanowiącej podstawę tych powództw.

W przedmiocie kosztów

- 84 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 2 lit. b), art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które choć przewiduje, że roszczenie o stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem nie podlega przedawnieniu, przewiduje termin na wytoczenie powództwa zmierzającego do powołania się na skutki restytucyjne tego stwierdzenia nieważności, o ile termin ten nie będzie mniej korzystny niż terminy dotyczące podobnych środków prawnych istniejących w prawie krajowym (zasada równoważności) oraz nie uczyni wykonywania praw przyznanych przez porządek prawny Unii, w szczególności dyrektywę 93/13, praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym (zasada skuteczności).**
- 2) **Artykuł 2 lit. b), art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, a także zasady równoważności, skuteczności i pewności prawa należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej uregulowania krajowego, zgodnie z którą powództwo o zwrot kwot nienależnie zapłaconych na podstawie nieuczciwego warunku w umowie zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą podlega trzyletniemu terminowi na jego wytoczenie, który zaczyna biec od dnia pełnego wykonania umowy, w przypadku gdy zakłada się, bez potrzeby weryfikacji, że w tym dniu konsument powinien był powziąć wiedzę o nieuczciwym charakterze spornego warunku lub w przypadku gdy w odniesieniu do podobnych powództw w prawie krajowym termin ten zaczyna biec od dnia ustalenia przez sąd okoliczności stanowiącej podstawę tych powództw.**
- 3) **Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie jest właściwy do udzielenia odpowiedzi na pytania zadane przez Tribunalul Specializat Mureș (wyspecjalizowany sąd w Maruszy, Rumunia) w postanowieniu z dnia 12 czerwca 2018 r. w odniesieniu do sprawy C-699/18.**

Podpisy